

ATATÜRK YOLU DERGİSİ

JOURNAL OF ATATÜRK YOLU

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu, 72 (2023), s. 324-326.

Geliş/Received: 23.02.2023

Kabul/Accepted: 26.02.2023

(Kitap İncelemesi/Book Review)

YUNAN BASININDA İZMİR'İN İŞGALİ VE BOZGUN

Çeviren: F. Şemseddin Benlioğlu / **Yayıma Hazırlayan:** Engin Berber

EMEL AKBAŞ*

* Doktora Öğrencisi, akbassezell@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7539-9763.

Türklerin *Kurtuluş Savaşı*, Yunanların *Küçük Asya Felaketi* olarak tanımladığı olay, Adalar Denizi'nde karşılıklı konumlanmış iki halkın tarihi ve siyasetinde yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir. Öyle ki, söz konusu iki halka mensup bireyler, daha küçük yaşlarda olaya ilişkin öğretilmiş hassasiyetler edinmektedirler. TV ve radyo programları, filmler, tiyatro oyunları, masal ve ders kitapları, hatta arkadaş seçimleri bile bu hassasiyetler doğrultusunda şekillenebilmektedir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin temellerinin atıldığı Kurtuluş Savaşı hakkında, Türklerce yazılmış çok sayıda çalışma varken, *öteki* durumundaki Yunanların olaya bakışı hakkında yazılıp Türkçeye çevrilmiş çalışmalar, iki elin parmaklarını geçmemektedir. Günümüzde bile zaman zaman Türk-Yunan ilişkilerini zehirleyen söz konusu olayın paydaşlarınca kaleme alınmış her türden yazının, konunun anlaşılması bağlamında taşıdığı önem ortadadır.

Geçtiğimiz günlerde, Yunan basınının *Küçük Asya Felaketi* hakkında neler söylediğine ışık tutan bir çalışma, İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Pirıştina Kent Kitaplığı ve İZELMAN A.Ş tarafından yayımlandı. İzmir'in kurtuluşunun 100. Yılına anmak için basılan çalışma, "Yunan Basınında İzmir'in İşgali ve Bozgun" başlığını taşımakta olup Faik Şemseddin Benlioğlu tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Prof. Dr. Engin Berber tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Esasen, Osmanlı'nın son çeyreğinde yayıma başlayan İzmir gazetelerinden olan *Anadolu*'da, 1935 yılında Yunan gazetelerinden çevrilerek tefrika edilmiş 33 makaleyi içeren kitap, farklı görüşler çerçevesinde *Küçük Asya Felaketi*'ne odaklanmaktadır. Kitap, imparatorluktan milli devlete geçiş sürecinde, Türk-Yunan ilişkileri hakkında yazdıkları ve Yunanca çeviri kitaplarından bildiğimiz Berber'in, bir sunuş yazısı ile başlamaktadır. Oldukça ayrıntılı olan bu sunuşta (13 s.), Yunan iç siyasetini 1980'li yıllara kadar ipotek altına almış Küçük Asya Felaketi'nin sorumlusu kim veya kimlerdi sorusu etrafındaki tartışmalar anlatılmaktadır. Bu tartışmaların tarafları olan Konstantinistler ile Venizelistler arasındaki bölünmüşlüğü, Yunan İşgal Ordusu üzerindeki olumsuz etkileri ile tefrika yazıların öznesi olan aktörler hakkında bazı biyografik veriler okuyucularla paylaşılmıştır.

Anadolu gazetesi hakkında temel bilgilerin de edinilebileceği aynı sunuş ile "İçindekiler" bölümünden, söz konusu kitabın üç ana bölümden oluştuğu görülmektedir. Bu bölümler: Tümgeneral Ioannis Metaksas'ın 1935 yılında Atina'da basılmış, "Milli Bölünmenin Tarihi ve Küçük Asya Felaketi" (İstoria tou Elliniki Dihasmou kai Mikrasiatiki Katastrofi) başlıklı kitabından seçilip alınmış 21; kimliği tespit edilemeyen bir Venizelist subaya ait 10 tefrika ile Fransız yazar Richard Gondard'ın (olasılıkla İzmirli bir Levanten'di), Yunanistan'ın Anadolu seferini anlattığı 140 sayfalık eserinden bir özetle Benlioğlu'nun kendi görüşlerini paylaştığı üç olmak üzere, toplam 33 adet tefrikadır.

"Yunanlılara Göre Anadolu Hezimetinin Gizli Safhaları" (altı tefrika) ve "Anadolu'da Yunan Bozgunluğunun Gizli Sebepleri" (15 tefrika) başlıklı ilk 21 tefrikada, Yunan Ordusu'nun yaptığı stratejik hatalar eleştirilmiş ve savaşın seyrine dair istatistik veriler aktarılmıştır. Konstantinist bir subay olan Metaksas anılarında, Yunan kurmaylarının cephede gereken ciddiyeti göstermedikleri ve Yunanistan'ın müttefik devletler tarafından yalnız bırakıldıklarını iddia etmektedir. Bu iddiaların *Anadolu* gazetesinin bazı okurları tarafından eleştirilmesinin nedeni, Türk Ordusu'nun başarısını gölgeleyebileceği iddiasıdır ki, haksız da sayılmazlar. Çünkü yazıda, Türk Ordusu'nun kazandığı başarının ana sebebi, doğrudan Yunan Ordusu'nun stratejik hatalarına bağlanmaya çalışılmıştır.

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan makalelerin kime olduğu bilinmese de, Venizelist bir subay tarafından kaleme alındığı bellidir. Bu bölüm cepheden ziyade, cephe gerisinde yaşanan drama dikkat çeker, özellikle de Türk Ordusu'nun Yunan savunma hatlarını yarmasından sonra, Anadolu'dan kaçma telaşına düşen Rum ve Ermenilerin dramına. Bir sosyal tarih çalışması olarak da değerlendirebileceğimiz bu bölümde, İzmir Yunan Yüksek Komiseri A. Stergiadis'in, Türk casusu Çerkes Emine ile yaşadığı gönül ilişkisi; İzmir Rum-Ortodoks

Metropoliti Hrisostomos'un Nurettin Paşa'nın yönlendirmesiyle öfkeli halk tarafından katledilmesi ve faili veya failleri ile nedenleri halen tartışma konusu olan Büyük İzmir Yangını'na yer verilmiştir.

Son bölüme gelince, Gondard'ın Yunan hezimetini hakkında kısa bir değerlendirmesinden oluşmaktadır. Fransız yazara göre, Yunan Ordusu'nun başarısızlığının başlıca sorumlusu, A. Stergiadis'tir. Zira Stergiadis, Rum halkı dışında İzmir'deki hemen herkese kötü muamele yapmış olup işgal ettiği makamın özelliklerini taşıyamıyordu. Gondard bilhassa Stergiadis'in gönül ilişkisini şiddetle eleştirmiş ve hezimetin hem Venizelistlerin, hem de Konstantinistlerin başarısız faaliyetleri nedeniyle olduğunu yazmıştır.

Güzel bir kapak tasarımı ve zengin kaynaklara sahip kitaba "Ek" olarak, bir Yunan gazetecinin *Küçük Asya Felaketi*'nden 13 yıl sonra kaleme aldığı "*Gâvur İzmir Değil, Türk İzmir*" başlıklı makalesi eklenmiştir. Tefrika yazıların *Anadolu* gazetesindeki sütunları tıpkıbasım olarak verilmiş, böylece okuyucu orijinal sayfaları görme imkânına sahip olmuştur. Kitabın mizanpajında bazı sorunlar mevcut olup ikinci basımda bunlar ve yazım yanlışlarının düzeltilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca eski Türkçe kelimelerinin bir kısmının köşeli parantez içinde karşılığı verilirken, bir kısmının karşılığı verilmemiştir ki, mutlaka gereği yapılmalıdır. Daha çok biçime ilişkin bu eksiklikler, kitabın içeriğinin önemi ve bir dönemin aydınlatılmasına yaptığı katkıyı hiçbir şekilde ortadan kaldırmamaktadır. Bu bağlamda, daha erken cumhuriyet döneminde çevirmek yoluyla bu tefrikaları Türk okurları ve ilgililerle ve neredeyse 100 yıl sonra, bunları derleyip notlamak suretiyle bizlerle buluşturan Benlioğlu ile Berber'e teşekkür etmemiz gerekir.